

Umsögn um drög að reglugerð um fráveitu og skólp

Framkvæmda og veitustjórn Árborgar gerir athugasemd við endurskoðuð drög að reglugerð um fráveitur og skólp sem auglýst var til umsagnar í samráðsgátt stjórnarráðsins þann 04.04.2018.

Eins og fram kemur í fyrstu grein reglugerðar um fráveitu og skólp er markmið reglugerðarinnar að vernda almenning og umhverfið gegn spjöllum af völdum losunar skólps.

Sveitarfélagið Árborg hefur lagt mikið upp úr rannsóknum á fráveitu Árborgar og Ölfusá sem viðtaka um árabíl enda eru meginmarkmið framtíðarstefnu sveitarfélagsins þau sömu og markmið reglugerðarinnar, **að vernda almenning og umhverfið gegn spjöllum að völdum losunar skólps**. Sveitarfélagið hefur einnig eftirfarandi lykilatriði að leiðarljósi í framtíðarstefnu sinni í fráveitumálum:

- Að uppfylla reglugerð um fráveitur og skólp
- Að framkvæmdir verði gerðar af fjárhagslegri skynsemi og með því að hagnýta rannsóknir og vísindabekkingu til að finna hagkvæma og umhverfisvæna leið í meðhöndlun og hreinsun skólps í sveitarfélaginu

Evróputilskipun, sem reglugerð um fráveitur og skólp er byggð á, gerir ekki ráð fyrir hæfni vatnsmikilla, næringasnauðra jökuláa á borð við Ölfusá til að taka við frárennsli. Tilskipunin gerir aðeins ráð fyrir að saltvatnssvæði geti flokkast sem síður viðkvæm svæði. Ef horft er til aðstæðna fráveitna á meginlandi Evrópu sem og land-og vatnsnýtingu er sú flokkun e.t.v. skiljanleg. Hins vegar eru íslenskar aðstæður um margt ólíkar þeim sem þekkjast annarstaðar í Evrópu og því ljóst að nauðsynlegt er að staðfæra tilskipun Evrópusambandsins að íslenskum aðstæðum.

Í viðauka III í reglugerðinni eru viðmiðanir um skilgreiningu svæða í viðkvæm og síður viðkvæm svæði. Vatnsmiklar og næringasnauðar jökulár uppfylla þar öll efnisatriði sem tiltekin eru í skilgreiningu síður viðkvæmra svæða (í B-lið) þ.e. endurnýjun vatns er mikil og ekki hætta á ofnæringu eða súrefnisþurrð vegna losunar skólps frá þéttbýli. Eina ákvæði B-liðar viðaukans sem jökulár uppfylla ekki er upptalningin; opnir flóar, ármynni og annar strandsjór. Jökulár falla hvorki undir upptalningu né uppfylla þær efnisatriði í A-lið viðaukans þar sem viðmiðunum fyrir skilgreiningu viðkvæmra svæða eru gerð skil. Það hlýtur því að vera nauðsynlegt að finna jökulám farveg í nýrri fráveitureglugerð á skynsaman og umhverfisvænan máta.

Ölfusá sem viðtaki:

Til er tölvuert af gögnum um mengun sem berst í Ölfusá frá fráveitukerfi Selfoss og um ástand Ölfusár. Öllum þeim gögnum ber saman um að mengun frá fráveitukerfinu hafi lítil áhrif á ástand Ölfusár, með þeirri undantekningu að rennsli fráveituvatns í ána hafi greinileg áhrif á gerlamagn í ánni. Engin hætta er á næringarefnaofauðgun, súrefnisþurrð eða annarri efnamengun í Ölfusá vegna fráveituútrása frá Selfossi.

Þrátt fyrir að greinilegt sé að fráveituvatn frá Selfossi hafi áhrif á gerlamagn í ánni fellur Ölfusá undir flokkinn góð gæði (með saurkólígerlum undir 1000 og saurkókum undir 400 í 95% tilfella) skv. tilskipun Evrópusambandsins um gæði baðvatns og því hægt að færa rök fyrir því að gerlamengunin hafi ekki skaðleg áhrif á lífríkið.

Í skýrslunni „Mengunarflokkun Ölfusár“ sem Tryggyvi Þórðarson gaf út í maí 2010 er gerð úttekt á mengunarstöðu Ölfusár og hún flokkuð m.t.t. ákvæða í reglugerð nr. 769/1999 um varnir gegn mengun vatns. Úttektin er gerð á tveimur stöðvum í ánni og kemur fram í skýrslunni að áin hafi hlotið góða flokkun á báðum stöðvum. Áin er skv. skýrslunni flokkuð í mengunarflokk A (ósnotið vatn) fyrir alla mengunarpætti nema fyrir ammóníak á báðum stöðvunum og fyrir saurkólínbakteríur á annarri stöðinni, í þeim þáttum flokkast hún í mengunarflokk B (lítið snortið vatn).

Vöktun Ölfusár – niðurstaða

Að beiðni sveitarfélagsins hefur Mannvit frá árinu 2013 séð um reglubundna vöktun á rennsli og efnainnihaldi fráveituvatns á Selfossi og áhrifum þess á Ölfusá. Markmið vöktunarinnar er að kortleggja núverandi ástand og skapa þannig forsendur fyrir frekari úrbótum í fráveitumálum á Selfossi. Fjöldi sýna og staðsetningar sýnatökustaða voru ákvörðuð af sérfræðingum Mannvits eftir rannsókn sem þeir unnu fyrir sveitarfélagið í október 2013.

Vöktunin er unnin skv. minnisblaði sem Mannvit gaf út 24.03.2014: „Vöktunaráætlun vegna fráveitu skólps á Selfossi og áhrifa þess á viðtaka.“. Með vöktun er aðallega fylgst með eftirfarandi þáttum:

- Magni saurkólígerla og saurkokka í hverjum 100 ml
- Lífrænni og ólífrænni súrefnisþörf
- Magni svifagna
- Sýrustigi
- Rafleiðni
- Basavirkni

Einnig er eftirlit með staðbundnum áhrifum útrása á viðtaka:

- Set eða útfellingum – eyrarmyndun
- Þekjum af rotverum (bakteríur og sveppir)
- Olíu eða froðu
- Föstu efni (sorp eða aðrir aðskotahlutir)
- Lyktarmengun
- Sjónmengun

Jafnframt kemur fram í minnisblaðinu að ekki sé talin ástæða til að fylgjast með almennum vatnsgæðum Ölfusár eins og súrefnismettun, súrefnisþörf, sýrustigi, magni næringarefna og svifagna þar sem fyrri mælingar sýna að fráveituvatn frá Selfossi hefur hverfandi áhrif á viðkomandi þætti í árvatninu.

Mannvit tók saman helstu niðurstöður vöktunarinnar í skýrslunni „Efnavöktun fráveituvatns á Selfossi og áhrif þess á Ölfusá“. Í skýrslunni kemur fram að helstu niðurstöður vöktunarinnar sýna að:

- Rennsli fráveituvatns reiknast að meðaltali 0,6‰ (prómill) af rennsli Ölfusár
- Fjöldi persónueininga er að jafnaði 46.000
- Vegna mikillar þynningar ná næringarefni í fráveituvatni frá Selfossi aldrei því marki að veruleg næringarefnauðgun verði í Ölfusá. Fyrirliggjandi mælingar benda til þess að heildarmagn köfnunarefnis geti aukist úr 64 í 68 µg/L og heildarmagn fosfórs úr 14-15 µg/L. Árvatnið flokkast sem næringarfátækt svo lengi sem heildarmagn köfnunarefnis er undir 300 µg/L og heildarmagn fosfórs er undir 20 µg/L.
- Þar sem fráveituvatn er minna en 1/1000 af rennsli Ölfusár geta breytingar á eðlis- og efnabáttum viðtaka aldrei orðið annað en hverfandis, s.s. hitabreytingar af völdum

fráveituvatns, breyting á súrefnismettun/súrefnisþörf, breyting á sýrustigi og breyting á magni svifagna.

- Úrbóta er þörf vegna krafna um sjón- og lyktarmengun. Við útrás sniðræsis sunnan ár má finna set, þekjur af rotverum, lyktarmengun og föst efni. Við útrás norðan ár er árvatn oft blóðlitað, einkum að hausti [í sláturtíð].
- Núverandi fyrirkomulag útrása tryggir ekki góða blöndun fráveituvatns við árvatn. Því eru áhrif útrása á gerlastyrk í ánni mikil með bökkum, langa leið niður með ánni. Reikna má út að við fullkomna blöndun fráveituvatns við Ölfusá verði gerlastyrkur í ánni nálægt 60 saurkólígerlar í 100mL. [Séríslensk ákvæði um saurkólígerla hefur verið fjarlæggt skv. nýjustu drögum en skýrslan tekur mið af núgildandi reglugerð.]

Í samantekt skýrslunnar kemur fram að líklegt sé að úrbætur sem miða að því að minnka magn fastra efna í fráveituvatni frá Selfossi og tryggja um leið betri blöndun þess við Ölfusá muni verða til góðs og draga verulega úr sjónrænni mengun í Ölfusá og gerlastyrk meðfram bökkum árinna. Ölfusá er annað tveggja vatnsmestu vantsfalla landsins, með meira en 1000 falt rennsli á við rennsli fráveituvats á Selfossi. Áin er næringarfátæk og oft lituð vegna aurburðar úr Hvítá. **Þannig er viss grundvöllur fyrir því að flokka Ölfusá sem síður viðkvæman viðtaka** skólps frá Selfossi og góðar líkur á því að kröfur sem gerðar eru til losunar í slíkan viðtaka verði uppfylltar með framangreindum úrbótum á fráveitukerfinu.

Kostnaður:

Í skýrslunni „Meðhöndlun fráveituvatns í Sveitarfélaginu Árborg“ sem Mannvit vann fyrir Sveitarfélagið Árborg árið 2009 er fjallað um möguleika á skólphreinsun frá Selfossi, Stokkseyri og Eyrarbakka. Bornir voru saman valkostir við hreinsun og framkvæmda- og restrarkostnaður metinn. Samkvæmt skýrslunni er hagkvæmasta lausnin eins þreps hreinsistöð fyrir Selfoss og önnur sameiginleg eins þreps hreinsistöð fyrir Stokkseyri og Eyrarbakka. Þessi tillaga krefst þess að Ölfusá flokkist sem síður viðkvæmur viðtaki.

Flokkist Ölfusá hins vegar ekki sem síður viðkvæmur viðtaki þarf að ráðast í frekari og kostnaðarsamari aðgerðir. En hvers vegna? Áin kemur, sem fyrr segir, vel út úr mengunarflokkun og öðrum rannsóknnum sem gerðar hafa verið á henni. Þykir því líklegt að með eins þreps hreinsibúnaði og hentugri staðsetningu útrása verði þeim mengunarpáttum sem þó fyrirfinnast í ánni haldið í lágmarki.

Þeir möguleikar sem skoðaðir voru á frekari hreinsun í fyrrnefndri skýrslu voru kostnaðarsamir rekstrar- og/eða framkvæmdalega séð og því íþyngjandi fyrir fjárhag sveitarfélagsins. Ein tillaga var dauðhreinsun á skólpi við Selfoss með klór. Þeirri tillögu fylgir ákveðin áhætta fyrir lífríki Ölfusár sem e.t.v. getur haft mun skaðlegri áhrif á ána en fráveitan óhreinsuð. Sú tillaga sem hagkvæmust þótti m.v. að áin falli ekki undir síður viðkvæman viðtaka er að leggja fráveitulögn frá Selfossi og út í sjó við Eyrarbakka og Stokkseyri. Sú framkvæmd var metin á 3,4 milljarða á verðlagi 2009 en henni fylgir hugsanlega lægsti rekstrarkostnaðurinn. Þó má ekki gleyma að náttúruöfl geta spilað verulega inn í rekstrarkostnaðinn þar sem halda þarf útrásinni út fyrir stórstraumsfjöru.

Áætlaður framkvæmdakostnaður var 3,4 milljarðar á verðlagi 2009. Sé sá kostnaður uppreiknaður til ársins 2018 m.v. byggingarvísitölu má gera ráð fyrir að framkvæmd sem þessi kosti um 4,8 milljarða á núverandi verðlagi. Til samanburðar má nefna að skuldir og skuldbindingar sveitarfélagsins voru skv. ársreikningi 10,9 milljarðar árið 2016. Skv. fjárfestingaráætlun 2018 – 2021 er gert ráð fyrir að heildarfjárfestingarkostnaður sveitarfélagsins í öllum málaflökkum sé á bilinu 0,9-1,6 milljarðar á ári. Það hlýtur því að gefa auga leið að fjárfesting fyrir 4,8 milljarða í einum málaflökki er verulega íþyngjandi fyrir rekstur sveitarfélagsins. Umhverfislegur ávinningur framkvæmdarinnar þyrfti að

teljast verulegur til þess að réttlæta jafn afdrifaríka ráðstöfun fjárfestingarfjár en hingað til hafa rannsóknir ekki bent til þess. Sú ákvörðun myndi því ekki samræmast ofangreindum lykilatriðum í framtíðarstefnu sveitarfélagsins í fráveitumálum þ.e. að framkvæmdir verði gerðar af fjárhagslegri skynsemi og með því að hagnýta rannsóknir og vísindapekkingu til að finna hagkvæma og umhverfisvæna leið í meðhöndlun og hreinsun skólps í sveitarfélaginu.

Tillögur að úrbótum:

Fyrir hönd Sveitarfélagsins Árborgar sendu Lögmennt Suðurlands Umhverfis- og auðlindaráðuneytinu bréf, dagsett 18. ágúst 2017, með athugasemdum við fyrri drögum að endurskoðaðri reglugerð. Framkvæmda og veitustjórn ítrekar athugasemdir sem fram koma í bréfinu þar sem ekki hefur verið unnið úr athugasemdunum í endurskoðuðum drögum reglugerðarinnar sem nú eru til umsagnar. Í bréfinu kemur fram sú tillaga að vatnsmiklum jökulám verði bætt við upptalningu í B-lið viðauka III í reglugerðinni. Framkvæmda og veitustjórn styður að auki umsögn Samorku um endurskoðuð drög reglugerðarinnar þar sem lagt er til að í töflu 1, viðauka VI, verði bætt við línu fyrir vatnsmiklar jökulár til þess að gera Umhverfisstofnun kleift að flokka jökulár sem síður viðkvæma viðtaka enda sýnt fram á að það hafi ekki neikvæð umhverfisáhrif. Þannig verði sömu kröfur gerðar til þéttbýla sem standa við vatnsmiklar jökulár og þéttbýla við sjávarsíðuna enda ætti 1. stig hreinsun að vera nægjanleg fyrir fráveitu þeirra þéttbýla þar sem erfitt að rökstyðja að frekari þörf sé á minnkun lífrænna efna fráveitunnar.

Framkvæmda og veitustjórn Árborgar

Eftirfarandi fylgiskjöl umsagnarinnar gögn voru send á netfangið stefan.einarsson@uar.is þann 25.04.2018:

Skýrsla mannvits: „Efnavöktun fráveituvatns á Selfossi og áhrif þess á Ölfusá“. Útgefin 25.september 2017.

Fráveita við Selfoss – Yfirlitsmynd. Niðurstöður úr ofangreindri skýrslu Mannvits settar fram á myndrænan hátt. Útgefið af Mannvit 23.apríl 2018.

Bréf frá Lögmonnum Suðurlands, dagsett 18.ágúst 2017, sem sent var til Umhverfis- og auðlindaráðuneytisins.